

Besættelsen i perspektiv. Bidrag til konference om besættelsestiden 1940-1945.
Redigeret af KNUD J.V. JESPERSEN og THOMAS PEDERSEN, Odense Universitets-
forlag 1995, 115 s. ill, 150 kr.

Et af de mere perspektivrige arrangementer ved det store befrielsesjubilæum i 1995 var en konference for forskere, der har beskæftiget sig med emner indenfor besættelsestidens historie. Konferencen samlede 26 forskere, ældre og yngre, danskere og udlændinge, men kun med én kvindelig deltager ud af de 26. Besættelsesforskningens initiativtager og førstemand, Jørgen Hæstrup, kastede glans over konferencen ved personligt at møde op med en hilsen.

Konferencen var organiseret af Aage Trommer, der egenhændigt havde taget initiativerne, skaffet midlerne og organiseret indhold og afvikling. Finansieringen var sket gennem lokale fynske fonde, mens det statsministerielle 5. maj-udvalg med de mange millioner til rådighed havde afslået støtte, fordi de ikke fandt, at konferencen udgjorde »et formål, der havde blivende betydning«. Et tydeligere tegn på enten inkompetence i relation til markering af historiske begivenheder eller et helt utilstrækkeligt kommissorium for udvalgets arbejde, kan vel næppe opdrives – når til sammenligning en række af de arrangementer, der nød gavn af rundhåndet støtte fra 5.maj-udvalget, vurderes her blot kort tid efter deres afvikling.

Konferencen havde 5 indlæg, der repræsenterede forskellige aspekter af besættelsesforskningen og som alle pegede frem mod nye eller mindre udforskede områder af besættelsestiden, og efter hver fulgte en debat blandt deltagerne med udgangspunkt i indlæggene.

Publikationen bringer de 5 indlæg, men har valgt ikke at bringe et referat af diskussionerne. Ifølge forordet er dette »resultat af et bevidst valg (for) at deltagerne skulle kunne ytre sig helt frit uden at være bundet af pressens tilstedeværelse eller være forpligtet af et skriftligt referat«. Dette valg forekommer tvivlsomt, når debatten faktisk var perspektivrig og konferencen har udmøntet sig i en publikation, som den foreliggende. For fx. studerende ville det være af værdi at kunne følge den faglige debat i en sådan form, og besættelsesforskningen er trods alt i dag ude over det stade, hvor injurielovgivningen bliver anvendt mod den.

Konferencerapporten er samtidig en fortjent hyldest og hilsen til Aage Trommer i anledning af hans 65-års fødselsdag, og udgiverne indleder derfor med en redegørelse for Trommers meget væsentlige bidrag til besættelsesforskningen og formidlingen.

Rapportens første indlæg er Aage Trommers oversigt over »Hvad vi har nået og hvad mangler vi?« For udenforstående vil den sidste del af spørgsmålet se ud som om, det næsten ikke er til at svare på, når besættelsesforskningens betydelige omfang tages i betragtning. Trommer peger dog på en lang række områder, der stadig venter på en udforskning: indenfor modstandsbevægelsen er der nok færrest huller, selvom Trommer kan pege på en række lokalområder og organisationer, der ikke endnu er behandlet. Til gengæld er forholdet til tyskerne, de lokale nazister og det tyske besættelsesstyre utilstrækkeligt beskrevet og indenfor militærhistorien gælder det ikke mindst Frikorps Danmark. De største lakuner er imidlertid helt klart indenfor socialhistorien, den økonomiske historie, kulturlivet og den internationale komparation. Endelig peger Trommer på, at den sidste

større syntese, der har formået at sammenfatte og diskutere de mange spredte forskningsresultater, snart har 30 år på bagen.

Socialhistorien er repræsenteret med Hans Sode-Madsens fremstilling om »Statsungdomslejre under besættelsen 1940-45«, som er en opfølgning af hans tidligere værk om »Ungdom uden arbejde« (1985). Sode-Madsen har skrevet en grundlig fremstilling baseret på ministerielle arkiver. Ved organiseringen af besættelsestidens ungdomslejre har statsmagten og organisationerne kunnet mødes om en formynderisk politik, hvis formål og/eller virkning på længere sigt reelt har været at fastholde en gruppe svage unge i samfundets lavest rangerende jobtyper: som husassistenter, arbejdsmænd og landarbejdere.

De mest interessante perspektiver ved arbejdet peger dog i virkeligheden frem mod efterkrigstidens velfærdspolitik. En række af de ministerielle embedsmænd, der stod for den paternalistiske beskæftigelsespolitik overfor de unge arbejdsløse, var senere blandt velfærdspolitikkenes administratorer og arkitekter, og der er interessante ligheder og forskelle, når der sammenlignes med den vildtvoksende skov af ungdomsbeskæftigelsesprojekter i 1970'erne og 1980'erne.

Per H. Hansen tager sig af den økonomiske historie, og hans bidrag er en skitse til et større værk under udarbejdelse om industriens vilkår og indtjening under besættelsen. Her er helt ny viden at hente, idet alle hidtil er gået ud fra de første efterkrigsårs vurderinger, at industrien som helhed havde store problemer under besættelsen (med mindre den arbejdede for besættelsesmagten). Per H. Hansen kan fastslå, at nok led det danske samfund betydelige velfærdstab under besættelsen, således var alle lagre helt brugt op i 1945, og investeringerne stærkt faldende, men industrivirksomhedernes overskud var generelt set pæne og en næsten fuld beskæftigelse i 1944-45 må også indgå i vurderingen af udviklingen i den samlede velfærd.

Samarbejdspolitikken grundlæggende problem skildres med henblik på begrebsapparat og grundopfattelser i en oversigt af Henrik Dethlefsen. Dethlefsen skitserer hermed grundlaget for sit arbejde med samarbejdspolitikken i 1941, der hidtil ikke har fået nogen udtømmende behandling.

Endelig sluttet af med et bidrag af Knud J.V. Jespersen, der som led i et arbejde med SOE's nyåbnede arkiver giver en oversigt over indholdet i den danske sektioners arkiver, og redegør for indholdet i et kommende arbejde om den danske modstand set fra SOE i London. SOE's arkiv har været myteomspundet i dansk besættelsesforskning, allerede Jørgen Hæstrup søgte at få adgang til det, men måtte tage den besværlige omvej over indsamling af beretninger og spredte danske arkiver. SOE-arkivet er ikke så omfangsrigt og betydningsfuldt, som nogle havde håbet, men ud fra Jespersens redegørelse dog bestemt heller ikke uden interesse. Jespersen peger indenfor flere områder på, at nu kan formodninger afløses af sikker dokumentation.

Den samlede konferencerapport er et tegn på samme tendens, når svaret på Trommers indledende spørgsmål »Hvad har vi nået...?« skal gives. På rigtig mange områder er de løse formodninger afløst af afbalanceret vurdering og sikker dokumentation.

Palle Roslyng-Jensen